

BOEKBESPREKINGEN

SHAKESPEARES TONEELGENRES

Lawrence Danson, *Shakespeare's Dramatic Genres*, Oxford: Oxford University Press, 2000 (ISBN 0-19-871173-5 [hb] en ISBN 0-19-871173-7 [pb]); (Oxford Shakespeare Topics. Serie-redactie Peter Holland en Stanley Wells).

Al weer enkele jaren geleden lanceerde Oxford University Press, onder de redactie van Peter Holland en Stanley Wells, een nieuwe serie die was gewijd aan een aantal relevante Shakespeareaanse thema's. Binnen het kader van deze zogenaamde *Oxford Shakespeare Topics* werd in middellange studies van circa honderd vijftig pagina's onder meer aandacht besteed aan Shakespeare en film (Peter Holland), ras (Ania Loomba), de bijbel (Steven Marx), vrouwen (Phyllis Rackin), mannelijkheid (Bruce Smith), en Shakespeare in Oost-Europa (Zdenk Stibrný). Minder toegespitst op het *Nachleben* van Shakespeare, en meer op de poëtische aspecten van diens werk zijn met name *Shakespeare and the Arts of Language* door Russ McDonald, en *Shakespeare's Dramatic Genres* door Lawrence Danson.

Zeer de moeite waard is het deel dat Danson schreef over de toneelgenres van Shakespeare. Danson's relaas laat zien hoe de toneelstukken van Shakespeare zoals deze in de folio-editie van 1623 verschenen ons in staat stellen om een aantal onderliggende criteria te herkennen, en hoe Shakespeares werk in de verschillende genres mag worden gezien als een creatieve bijdrage tot bestaande opvattingen en definities, zodat een perspectief ontstaat van traditie en vernieuwing, van een culturele erfenis en eigen nalatenschap.

In *Shakespeare's Dramatic Genres* vraagt Danson zich onder meer af of het begrip 'genre' tegenwoordig nog wel dezelfde plaats in ons bewustzijn inneemt als tijdens de periode van Aristoteles tot Alexander Pope. Hoewel de verschillende benamingen zijn veranderd, en er minder nieuwe termen zijn om genres en subgenres aan te duiden, gelooft Danson dat de regels waaraan de verschillende genres nu dienen te voldoen eigenlijk niet minder 'rigide' worden toegepast dan het geval was met de normatieve, neoklassieke regels. Denk maar eens aan de indeling die wij bij onze buurtvideothek vinden ('Komedie', 'Western', 'Actiefilm', 'Thriller', 'Kung Fu', 'SF').

Wel is het zo dat onze omgang met genres is veranderd: terwijl wij doorgaans bij het gebruik van de term 'genre' lijken te willen bepalen in hoeverre een boek of film voldoet aan een reeks hiervoor geformuleerde criteria, zou voor Shakespeare en diens tijdgenoten de uitdaging zijn geweest om binnen bestaande regels en vormen juist de grootste, betekenisvolle ruimte te vinden voor creativiteit.

Verder merkt Danson op dat een ander verschil tussen de genretheorie van destijds en die van nu is dat wat ooit de spelregels waren van literatoren, in de twintigste eeuw verwerden tot de inzet van academische discussies, waarbij genre (zoals ten behoeve van de plankindeling bij onze videotheek) tot een selectief ordenend beginsel werd gemaakt, en de literaire originaliteit in de omgang ermee niet langer de aandacht kreeg die zij verdiende. Danson steekt de loftrampet over Northrop Frye. Anderzijds betreurt hij de tendens binnen het *new historicism* om te zoeken naar het heterodoxe en het buitengewone in de cultuur, waardoor het doorgaans weinig aan kan met een toch min of meer normaliserende benadering van de genres.

Danson verdeelt zijn boek onder in een hoofdstuk over de theoretische kanten van het begrip 'genre' en een over de genres zoals Shakespeares tijdgenoten deze beleden, waarna er aandacht is voor elk van de drie Shakespeareaanse genres zoals deze in de folio-uitgave van 1623 worden vermeld. Hij besteedt uitgebreid aandacht aan de mogelijkheid om tot eenduidige definities van de genres te komen. Met name de betrekkelijke nieuwkomer levert problemen op: het koningsdrama of het historiestuk dat door Aristoteles niet wordt genoemd, en, zoals de opening van Shakespeares patriottistische *Henry V* met het aanroepen van de muze suggereert, zijn wortels lijkt te hebben in de traditie van het epos, het derde genre in de *Poëtica*. Is het te zien als een subcategorie van de tragedie, als een categorie die elementen kan omvatten die wij doorgaans toekennen aan de komedie of de tragedie, of is het te zien als een zelfstandige groep? Terwijl *King Lear* in de folio onder de 'Tragedies' is opgenomen, bestempelt de quarto-uitgave het stuk als een 'Chronicle History.' In de folio is *Richard III* één van de 'Histories'; één van de quarto-uitgaven noemt het op het titelblad een 'tragedy.' *The Merchant of Venice* is een 'comical history' en *Hamlet* is een 'tragical history'. Het heeft allemaal veel weg van Polonius die in *Hamlet* een opsomming maakt van de vele verschillende dramatische genres die hij kent: "tragedy, comedy, history, pastoral, pastoral-comical, historical-pastoral, tragical-historical, tragical-comical-historical-pastoral; scene individable, or poem unlimited." Toch mag je je, bij het zien van de enorme verscheidenheid aan benamingen voor het renaissancetoneel, gaan afvragen of Polonius destijds echt wel zo belachelijk was als Hamlet geloofde, en sindsdien menig criticus denkt.

De verscheidenheid aan genres is des te opmerkelijker omdat zeker één poëtische school in Shakespeares tijd - de klassiek-georiënteerde school waartoe sir Philip Sidney moet worden gerekend - een intense afkeer had van elke mengvorm ('mongrel'), inclusief die van de in opkomst zijnde tragikomedie. En een verdere complicerende factor is natuurlijk dat latere Shakespeareanen er niet voor zijn teruggedeeind om zelf nieuwe benamingen te verzinnen die op hun beurt weer een lang leven blijken te zijn beschoren. Kijk maar eens naar de discussie over stukken als *Pericles*, *The Winter's Tale*, *Cymbeline* en *The Tempest* als voorbeelden van het *romance*-genre, of over *Measure for Measure* en *All's Well that Ends Well* als *problem plays*. Teneinde het probleem van proliferatie hanteerbaar te houden, neemt Danson, ook al zijn er andere manieren om de taart te verdelen, de folio als uitgangspunt, en schrijft de combinaties en mengvormen toe aan experiment, het manipuleren van verwachtingspatronen, en dergelijke. Met een scherp oog voor de ontwikkelingsgeschiedenis van de genrepoëtica en het belendende retorische ideeëngoed (Aristoteles, Horatius, Cicero, Donatus) slaagt hij er wonderwel in om de renaissancepraktijk waarvan Shakespeare deel uitmaakte te leggen tegen de traditionele, klassieke meetlat.

Niet minder indrukwekkend is de manier waarop Danson de ontwikkelingsgang schetst van de genres in de zestiende eeuw - van *Gorboduc* tot *King Lear* (met een uitstapje naar vroege personages in de koningsdrama's zoals *Cambyses* en het geschiedwerk van Marlowe), van *Ralph Roister Doister* en *Gammer Gurton's Needle*, via de blijspelen van John Lyly en Robert Greene, tot Thomas Middleton (waarmee wij midden in de regeerperiode van Jacob I eindigen). Na een dergelijke inleiding hoeft het weinigen nog te verbazen dat het hoofdstuk dat is gewijd aan de drie folio-genres wetenschappelijk verantwoord en creatief uitgewerkt is, en ook voor iemand die zich al langer met Shakespeare en de genres heeft beziggehouden, een aantal interessante inzichten biedt.

Danson is op de hoogte van de laatste theoretische ontwikkelingen en verwerkt deze bijna onmerkbaar in zijn verhaal. Zo staat hij binnen de discussie over de koningsdrama's stil bij gender-zaken, thema's als herinnering, elitecultuur en populaire cultuur, en onderwerpen zoals de officiële geschiedenis en de subversie hiervan (door personages of gebeurtenissen). Alsof dit allemaal nog niet voldoende was, sluit Danson zijn boek af met een opmerkelijke epiloog die voldoende materiaal biedt voor een verdere discussie, waartoe hij de lezer in dat stadium ongetwijfeld enthousiast zal hebben gemaakt.

Ton HOENSELAARS